
UN TEXT PAMFLETARI DE LA GUERRA DELS SEGADORS: *RELACIÓ VERDADERA DE LA SENYALADA VITÒRIA QUE NOSTRE SENYOR ÉS ESTAT SERVIT DONAR A LAS ARMAS DEL CHRISTIANÍSSIM REY DE FRANÇA*

ARANTXA LLÀCER
arantxallacer@gmail.com
Universitat de València

Resum: En aquest article presentem una relació de guerra del 1641, la qual conté el desenvolupament de la batalla de Tamarit dins la Guerra dels Segadors. Veurem a través d'aquest testimoni com va funcionar la publicística en aquest període de conflicte entre Catalunya i la monarquia hispànica i perquè eren tan importants aquests textos «menors». L'exemplar que presentem, a més, ens deixa veure el model d'escriptura i el tipus de lector interessat en tota aquesta producció.

Paraules clau: Guerra dels Segadors, Catalunya, relació de guerra, publicística, premsa.

A PAMFLET ABOUT THE REAPERS' WAR

Abstract: This article introduces a text about the Revolt of Catalonia (1640-1659), which includes the development of the battle of Tamarit. We will see through this witness how the press worked in this period of conflict between Catalonia and the Spanish Monarchy, and why these texts were so important, although often been considered «of secondary importance». The copy presented also lets us see its writing model and the type of reader interested in the whole production.

Key words: Revolt of Catalonia, Reapers' War, Catalonia, mass advertising, press.

1. INTRODUCCIÓ

Tot i que al llarg dels anys la guerra dels Segadors ha estat llargament estudiada, tant pel que fa al context historicosocial com a la producció escrita, aquesta fita històrica va deixar tant de material que fins i tot en l'actualitat encara queden testimonis per estudiar com la relació de guerra que presentem. Veurem, a continuació, el desenvolupament del conflicte i ens centrarem en l'episodi concret del setge de Tarragona el 1641, així com el seu ressò a la premsa del moment.

2. EL CONTEXT HISTÒRIC DE LA GUERRA DELS SEGADORS

En parlar de la guerra dels Segadors, podem dir que aquest conflicte fou la resposta a un intent d'imposar una política imperialista al territori català a mans de la monarquia hispànica. I és que durant els anys anteriors a l'esclat de la revolta catalana de 1640, Catalunya va sofrir un intens malestar per la presència de tropes castellanques dins el territori, importants disputes al voltant del cobrament dels quintos i els intents per part del comte duc d'Olivares per dur a terme una política que acabaria amb els privilegis i lleis dels regnes de la Corona d'Aragó. La tensió provocada per aquests factors va esclatar el 7 de juny d'aquest mateix any en el denominat *Corpus de Sang*.

Intentar explicar, encara que siga a grans trets, quins van ser els factors decisius per a l'esclat de la guerra no és una tasca senzilla, però podem destacar tres elements importants. En primer lloc, Catalunya va haver de suportar la presència de tropes castellanques al seu territori des del 1626; posteriorment, el 1635, el Principat va passar a ser un front de guerra i la pressió política i econòmica sobre Catalunya va augmentar considerablement; el territori no sols acollia els soldats, a més s'havia de fer càrrec de les despeses del seu manteniment i suportar la pèrdua de control militar que la seua presència suposava.

En segon lloc, el territori estava en conflicte continu amb la corona pel cobrament del quint, un pagament que ja s'havia exigit en les corts de 1599 i que tornaria a obrir-se el 1632, amb el mateix resultat: la negativa de Catalunya de fer efectiu aquest pagament, que suposava obrir una via de control financer sobre el territori.

En tercer lloc, la política d'Olivares obria un altre front de disputa: el seu programa i els seus propòsits d'uniformització i centralització es trobaven desenvolupats en el projecte d'unió orgànica del Gran Memorial de 1624 (Simon 1999: 58). Pretenia eliminar els poders i privilegis de les assemblees dels diferents regnes, dur a terme reformes fiscals que permeteren recollir més diners de part de les províncies no castellanques i posar en marxa el projecte d'Unió d'Armes, que donaria forma institucional a l'ajut que obligatòriament havien de lliurar els territoris que composaven l'Estat a la monarquia en cas d'existir una agressió exterior.

Amb tots aquests fronts oberts, el 14 de març de 1640 el Consell d'Aragó acorda enviar ordres al virrei de Santa Coloma per a la detenció del diputat Tamarit i obrir una investigació contra Pau Claris, diputat eclesiàstic i president de la Generalitat. La detenció de Tamarit va suposar l'inici d'una important activitat diplomàtica per demanar el seu alliberament, però vist que la via diplomàtica no feia efecte i que el ministeri d'Olivares no estava disposat a entrar en negociacions, el 22 de maig es produí l'alliberament del diputat Tamarit per part dels Segadors; aquesta acció indicava una radicalització de la revolta pagesa i l'extensió de la mateixa del camp a la ciutat, i conduïa a un seguit d'enfrontaments socials. L'alliberament, a més, suposava un moment decisiu en la ruptura entre el govern de Madrid i la classe dirigent catalana.

La resposta d'Olivares a aquesta acció va ser immediata: determinà la intervenció militar com la millor forma de posar fi a aquesta actitud revolucionària, i poc després tant l'imperi espanyol com Catalunya iniciaren negociacions amb França cercant el seu ajut en aquest conflicte. Finalment el territori català aconseguí fer efectiva una aliança amb el veí francès, unió que en un principi fou percebuda com la via per a obtenir ajut militar puntualment i aconseguir una rectificació per part del rei, però no com una ruptura definitiva amb la monarquia hispànica.

Entenem com el moment de ruptura decisiva els fets que es van desenvolupar al voltant del 7 de juny de 1640, durant la jornada del Corpus de Sang, quan es va produir el motí a Barcelona per part de les classes populars; aquest aixecament suposava la desarticulació de l'administració reial. Finalment, l'agost de 1640 la cort de Madrid, utilitzant l'argument de voler «restaurar la justícia violentada», va fer pública la decisió d'envair Catalunya (Simon 2011: 30). A continuació, el 18 de setembre del mateix any, els braços enviarien una missiva al rei i a altres personatges destacats de la Cort informant de «l'alçament en armes del Principat per defensar-se dels exèrcits que des d'Aragó i el Rosselló volien ocupar-lo» (Simon 1999:172), entés amb el sentit d'una «unió defensiva de las llibertats i privilegis de Cathalunya» (Simon 2003: 25).

L'1 de febrer de 1641 l'exèrcit hispànic es retirava a Catalunya després de la derrota en la batalla de Montjuïc, a Barcelona, seguint unes ordres molt clares de la Cort: havia de resistir sense entrar en combat fins al 12 de juny, en què rebria els socors per mar. La derrota de Montjuïc va suposar un fort colp per a la Cort que esperava bones notícies d'aquell enfrontament i es va trobar amb una sonada derrota.

3. EL SETGE DE TARRAGONA (1641)

Amb l'exèrcit castellà reclòs a Tarragona, l'estratègia de les tropes catalanofranceses es va basar en un bloqueig continu de la ciutat per tal de debilitar l'exèrcit hispànic a causa de la falta de recursos i la incomunicació. El setge, que es basava en una sèrie de combats, de major o menor importància però continus, començà de manera oficial el 4 de maig de 1641 i s'acabà el 31 d'agost següent; l'estratègia duta a terme pel bàndol catalanofrancés fou la de bloquejar Tarragona per mar i per terra. Una vegada preses Salou (8 de maig) i Constantí, juntament amb Tamarit (13 de maig), a mans dels catalanofrancesos, completaven les fortaleses que servirien per estrènyer el bloqueig terrestre. A més, en l'episodi de Tarragona podem distingir dos encontres o petites batalles navals, de les quals només l'última va tenir èxit per als defensors: la flota de Felip IV aconseguiria, el 20 d'agost, entrar al port tarragoní i socórrer la ciutat, fet que posaria fi al setge.

Durant el mes i mig que les tropes catalanofranceses van assetjar Tarragona fins que finalment es va poder fer efectiu l'ajut per mar, les tropes hispàniques van haver de fer front a la falta de vivres i, per tant, dur endavant la resistència sota unes condicions molt dures. Conseqüència d'aquesta tàctica de bloqueig, els hispànics es veien obligats a fer diverses sortides per farratjar, cercar alguna cosa o explorar el territori, o per tal de dur endavant missions militars. En una ocasió, concretament el 10 de juny,¹ l'exèrcit espanyol va ser atacat ferotgement per les tropes catalanes durant una d'aquestes eixides per cercar queviures, i, com a conseqüència, es restringirien les expedicions a l'exterior de la ciutat.

Durant el mes d'agost semblava que la situació dins la ciutat s'havia convertit en insostenible per la falta de recursos, fins al punt que les principals autoritats catalanes i franceses estaven convençudes que Tarragona es «retiraria» el dia de l'Assumpció, 15 d'agost, però la ciutat aguantà una setmana més, fins que finalment va ser socorreguda per mar, i en

---

¹ Més endavant, dins l'apartat de la nostra relació de guerra, veurem amb més detall aquest encontre.

aquell moment les esperances de francesos i catalans per recuperar Tarragona es van esfondrar i les autoritats catalanes van cessar el bloqueig.

L'aspecte decisiu en la resolució del setge va ser l'ajut per mar i els combats navals. El primer intent de socors es va produir el 5 de juliol, i les pèrdues que va tenir el bàndol hispànic van ser abundants. El segon socors va ser el que resoldria el setge: el 19 d'agost la flota hispànica, composta de 37 galeres, 36 vaixells, 4 bergantins i 65 barques de bastiments estaven preparades per entrar en combat. Güell (2003:131) descriu el combat dient que:

les galeres capitanes s'abraonaren contra les franceses, que els van cedir l'espai. Les 50 o 60 embarcacions [...] van anar entrant lentament fins l'última. [...] Els francesos tenien vent en contra i havien de recórrer a remolcar molts dels seus vaixells. Els hispànics ho van aprofitar i Maqueda s'hi llançà a sobre amb mitja dotzena de galeres iniciant un combat gens extraordinari, que durà tota la tarda i que acabà cap a la nit, amb danys poc considerables per a ambdues bandes.

Les conseqüències del setge sobre Tarragona van ser, a més de l'amargura, la desolació i la misèria, els danys comesos a la propietat i la despoblació, que va ser devastadora. Tarragona es va quedar, després del setge, habitada per menys d'una dècima part de la població anterior a la guerra. Aquesta seguiria activa en altres punts del territori català, sumant victòries els primers anys de conflicte i tot un seguit de derrotes en els últims moments. Finalment, un pacte entre els tres protagonistes d'aquesta fita –Catalunya, França i monarquia hispànica– posaria fi a la guerra, mitjançant el tractat dels Pirineus el 1659, que suposava la pèrdua del Conflent, els comptats del Rosselló, Vallespir, Capcir i part de la Cerdanya a mans del veí francès.

En definitiva, podríem dir que aquest episodi històric dins l'àmbit català va estar propiciat per una sèrie d'agents de caràcter diferent i que afectaren a totes les classes socials. Mentre els sectors populars iniciaren l'avalot, conseqüència de la presència i els abusos que perpetraven els exèrcits castellans instal·lats al territori català, les classes dirigents es defensaven dels intents d'instaurar al Principat el corrent absolutista que predominava a Castella, recelosos de les seues lleis i privilegis. J.H. Elliott (1969:35-36) va fer veure que el descontentament al règim d'Olivares s'aglutinà políticament en la idea d'una comunitat nacional que defensava la seua entitat històrica i jurídica davant les pretensions i actes agressius del govern de Madrid.

No hem d'oblidar en tot aquest procés la importància de la propaganda de la revolució. D'acord amb Simon (1999:165), dins el Principat no era senzill justificar i fer entendre als camperols, i a les classes populars en general, per què s'havia començat una guerra contra el que fins aleshores havia estat el monarca i com, poc temps després, es pactava una aliança que culminaria amb l'entrega de Catalunya al rei de França. El paper que va complir la premsa en la tasca d'articular tot un discurs que arribara a totes les classes socials, dins i fora de la Península, és un dels elements clau de la seua importància dins el conflicte que tractem.

En aquest context, l'escriptura havia passat a ser una eina més en la causa política, i complia una funció justificativa. Un exemple el trobem en el sermó de Sant Jordi el 1639, a càrrec de fra Pau de Sarrià, en el qual es pot observar nítidament com privilegis i constitucions esdevenen per a un sector de la classe dirigent catalana un referent fonamental per a la seua cultura política i l'esgló més alt en l'escala de valors i fidelitats a salvaguardar, fins i tot per damunt de l'obediència al rei (Simon 1999:74, 161).

4. EL PAPER DE LA PUBLICÍSTICA EN EL CONFLICTE DE LA GUERRA DELS SEGADORS

Al mateix temps que es desenvolupava la Guerra dels Segadors, Catalunya vivia un altra guerra, la de papers. Les classes dirigents necessitaven justificar la seua actitud davant l'opinió pública i, com ja hem assenyalat, dins el territori no era gens fàcil convèncer les classes populars sobre l'inici d'una lluita contra el seu rei i l'annexió a França.

Era imprescindible per a Pau Claris i les institucions catalanes fer-se amb la victòria d'una altra batalla, la batalla interior, on el control sobre les notícies que circulaven i la propaganda que es creava al voltant de l'episodi bèl·lic era essencial. Llavors, es considerava fonamental fer entendre el perquè havien decidit emprendre aquelles accions en contra del seu rei i quins havien estat els motius de l'inici de la guerra; ambdues qüestions es difondrien gràcies a la producció de textos pensats tant per a les classes més altes com per al públic amb menys coneixements: d'una banda, s'escriuriën memorials i textos justificatius adreçats a les classes dirigents i un públic més culte, i ja dins dels anys de la Guerra, abundants pamflets, opuscles, plects de relacions i notícies destinades a un públic més ampli.

A més dels grans textos justificatius i memorials –parlem del cas de la *Proclamació catòlica* de Gaspar Sala o la *Notícia universal de Catalunya* de Francesc Martí Viladamor, entre d'altres– els textos que més van abundar foren els pamflets, opuscles, relacions i publicística de guerra en general, aptes per a tothom. La publicística revolucionària catalana va actuar com una arma en contra de la imatge que s'havia donat de la monarquia hispànica, construïda a mans dels seus apoloïgistes dins el territori, i per situar la població del costat de l'aliança catalanofrancesa.

La forma com aquest taller propagandístic es va posar en marxa en un període de temps tan breu, segons Simon (1999:209), es deu principalment a dos factors: d'una banda, podem constatar que ja abans de l'esclat de la revolta s'havia creat una publicística polèmica, generada per les tensions entre les institucions catalanes i el govern castellà; i d'una altra, per l'atenció que van atorgar els dirigents de la revolució a l'episodi, gràcies a l'activitat d'alguns juristes, lletrats i doctors en el nucli dirigent del bàndol català de la Guerra.

Efectivament, la producció de premsa catalana entre 1640 i 1652 va incrementar notablement. Si Ettinghausen comptabilitza, entre 1620 i 1634, una mitjana de 3 relacions a l'any, els set primers anys de la guerra dels Segadors la mitjana és de 36 relacions a l'any, i durant els últims sis anys del conflicte, només arriba a 3 publicacions d'aquest tipus. La minvada de les xifres reflecteix l'evolució del conflicte bèl·lic, cada vegada més complicat per a un bàndol catalanofrancés que anava sumant més i més derrotes amb el transcurs dels combats.

A més de la quantitat de publicacions durant els anys de la Guerra, les relacions conformen un gènere literari, i com a tal hem d'analitzar la seua forma, estil i llengua. Ettinghausen (1993:36) apunta que és important considerar que fins al segle XIX pràcticament cap escriptor no vivia només d'escriure, i per tant molts dels autors llegits al segle XVII eren eclesiàstics, militars, diplomàtics o buròcrates, entre altres. En el cas de les relacions, majoritàriament anònimes, eren reportatges escrits per homes que ho feien com a testimonis presencials dels fets que contaven, i molt sovint fins i tot havien participat d'aquests fets, o

com a mínim això és el que mostren els impresos. Habitualment, els textos no especificaven l'autor, però de vegades sí que podíem conèixer la seua professió.²

Pel que fa a la forma, les relacions no difereixen gaire, segons Ettinghausen (1993:37), de les d'un reportatge de premsa modern, però a diferència d'aquestes, «són més llargues i narren els fets amb molt de detall i amb el subjectivisme apassionat d'autors plenament implicats i compromesos». Habitualment, recullen un sol fet d'armes o bé contenen una sola carta diplomàtica, i poden tenir graus d'oficialitat diferents, poden incloure les condicions de capitulació d'una entitat o fortalesa i aportar detalls dels oficials morts d'una part i de l'altra, a més dels actes heroics dels primers. Algunes relacions, com la que presentem mitjançant aquest article, són composicions senzilles, habitualment escrites per soldats i dirigides a un públic més interessat en conèixer un resultat favorable per al seu bàndol d'un combat determinat que les maniobres militars (Ettinghausen 1993:37).

També cal fer un incís i parlar de la llengua que utilitzen les relacions. Es pot observar que la gran majoria de les relacions publicades a Catalunya són escrites en català, a diferència de les d'abans i les de després de la Guerra. La pugna contra els castellans donà impuls a l'ús del català en la premsa, com també segurament en altres facetes de la vida nacional (Ettinghausen 1993:42). A propòsit del mateix, Miralles (2012:186) explica que durant el conflicte el castellà també va estar present, en part per la ràbia de l'enemic de llegir en una llengua que era la seua les pròpies derrotes. També dóna compte de la necessitat que les obres estigueren escrites en català per tal de ser compreses per tothom, tot i que en el cas de la publicística els estudis revelen que hi havia una part important dels lectors que havien de ser competents per a llegir en castellà (Miralles 2012:195).

En relació amb el llenguatge dels plecs, i d'acord amb Simon (1999:213-215), s'ha de destacar el fet que cercaven sensibilitzar l'opinió pública contra l'opressió castellana, mitjançant l'artificiositat, l'exageració, l'abundor de contrastos de conceptes, però també amb la descripció de fets, de «veritats sense discussió», de narracions impressionants que portaven el lector a una emoció fàcil. Els exèrcits espanyols apareixien com a tropes de l'Anticrist, i, en el cas dels fulls i plecs versificats, també incloïen atacs a la religió i els sacrilegis dels soldats hispànics com a element de denúncia.

El mateix Simon (1999:210-211) apunta que era fàcil i efectiu commoure les masses populars i mobilitzar-les militarment fent al·lusió a la crueltat i els excessos de les tropes espanyoles que atacaven les terres i la població del Principat. En aquest mateix sentit, Ettinghausen (1993:40) indica que «si bé la majoria de les relacions s'escrivien sens dubte amb tota sinceritat, en general reflecteixen clarament i evident el punt de vista del bàndol al qual pertanyen l'autor i l'impressor». D'aquesta manera trobarem premsa que defensa l'entrada de tropes franceses i critica el rei castellà, i altra propaganda coneguda com profelipista.

---

² En el cas de les relacions, majoritàriament anònimes, eren com una mena de reportatges escrits per homes que ho feien com a testimonis presencials dels fets que contaven, i molt sovint fins i tot havien participat d'aquests fets, o com a mínim això és el que es diu en els impresos. Habitualment eren textos anònims, tot i que de vegades sí que apareix especificada quina era la feina del seu autor: per al lector era més important saber, per exemple, que un soldat era el narrador de la història si s'explicava un fet bèl·lic que no pas saber-ne el seu nom. També s'escau que de vegades l'autor anònim usava el nom d'un personatge singular (reis, virreis, dirigents polítics i militars, etc.) per tal de dotar de veracitat els fets narrats (Ettinghausen 1993:36-37).

En resum, la impremta, incentivadora de la difusió de notícies i generadora de la necessitat de consum, va veure en la guerra dels Segadors tot un negoci que es va combinar amb la necessitat de les institucions en un primer moment per donar a conèixer la seua Guerra i defensar els motius que els havien portat a aquesta situació. Com a conseqüència, van ser molts els escrits que es van dedicar a contar batalles, setges, encontres en general entre els dos bàndols, i es van crear i difondre tant dins com fora de la Península, de manera que podem trobar opuscles i relacions d'aquesta temàtica a França o Portugal entre d'altres. Per l'abast que va assolir el conflicte més enllà de les fronteres de la península, una part de la publicística catalana s'expressava en català, castellà o llatí i era traduïda al francès, el portugués, l'italià i el neerlandès, mostra evident del ressò que va tenir la guerra dels Segadors i de tota la literatura que es va crear al seu voltant (Miralles 2012:200).

5. LA RELACIÓ VERDADERA DE LA SENYALADA VITÒRIA QUE NOSTRE SENYOR ÉS ESTAT SERVIT DONAR A LAS ARMAS DEL CHRISTIANÍSSIM REY DE FRANÇA, SENYOR NOSTRE [...]

Després de presentar breument com va funcionar aquesta fita històrica i quin paper va jugar la publicística de guerra en el conflicte, ens centrem en el cas concret de la relació que tracta l'enfrontament entre els exèrcits castellà i catalanofrancès el 10 de juny de 1641 a Tamarit. *La Relació verdadera de la senyalada vitòria que nostre Senyor és estat servit donar a las armas [...]*³ va ser publicada el 1641 a la impremta de Jaume Matevat a Barcelona. Aquest, era fill de Sebastià Matevat, primer «estamper de la Ciutat y de sa Universitat del Studi General», nomenat el 1631 segons ens indica Pizarro (2003:143). L'activitat de Jaume Matevat ocupa des del 1620 fins el 1644, any de la seua mort, i entre la seua producció destaca la publicació de les *Faules d'Isop* el 1642. La impremta de la família Matevat fou la segona impremta més important a Barcelona durant el segle XVII, i s'ocupaven de publicar relacions de successos, còpies de cartes, plecs poètics, sermons i textos legals. La seua activitat entre 1631 i 1637, anys previs a l'esclat de la guerra dels Segadors, es pot qualificar quasi de monopoli absolut respecte de les publicacions del Consell de Cent; ara bé, els primers anys de la Guerra la impremta Matevat va patir la competència d'altres impressors com Lacavalleria o Cormellas, que es van sumar al mercat de la literatura institucional, fins i tot amb treballs més importants que els publicats pels Matevat (Pizarro 2003:147). Tot amb tot, cal tenir en compte que la impremta dels Matevat, encapçalada per Sebastià i el seu fill Jaume, va ser molt important per a la difusió d'una literatura de caràcter combatiu al servei de la revolta del 1640. Els estudis de Burgos i Peña (1984:561) parlen de l'existència d'una «impremta militant» al front de la qual estarien Sebastià i Jaume Matevat, entre altres.

Tornant al contingut de la relació, conté l'enfrontament entre un comboi hispànic i les tropes catalanofranceses el 10 de juny, quan els primers havien sortit a farratjar entre Tamarit i Catllar. El mariscal de La Mothe, que comandava el bàndol catalanofrancès, coneixedor dels hàbits de les tropes castellanes, va disposar el seu exèrcit per a atacar els castellans la pròxima

³ *Relació verdadera de la senyalada vitòria que Nostre Senyor és estat servit donar a las armas del Christianíssim Rey de França, senyor nostre, en deu del corrent dels enemichs, y presa los han feta axí de gent com de bestiar, ab la nòmina dels morts, presos y personas se senyalaren en la jornada.* 1641, Jaume Matevat, Barcelona (Biblioteca de Catalunya, F. Bonsoms; Biblioteca Nacional d'Espanya, signatura V. Ca 170/12).

vegada que s'acostaren a la zona, i aquell dia, de forma inesperada, van caure a sobre d'aquests últims nou batallons de cavalleria francesa que van rompre el comboi castellà. Quan els comandaments hispànics van conèixer de l'assalt catalanofrancés, van ocupar les posicions de rereguarda franceses i enviaren la resta de la cavalleria a desallotjar la muntanya de l'ermita de Llorito. També enviaren 1.500 homes pel camí de Tamarit a cobrir la retirada del que quedara del comboi. Aquest encontre es resolldria sense anotar una gran victòria per a cap dels dos bàndols, tot i que ambdós es van retirar sentint-se vencedors després de sis hores de batalla.

Geogràficament, Tamarit és un territori coster i una de les localitats més properes a Tarragona, i per aquest motiu era un dels llocs on l'exèrcit castellà eixia amb els cavalls a farratjar. Resseguint les dades que ens aporta la relació que ací presentem, l'enemic no tenia prou homes per a ocupar la muntanya propera a Tamarit i sovint els soldats havien d'eixir de la ciutat per cercar aigua i alimentar els cavalls. Philippe de La Mothe-Houdancourt, mestre de camp general de l'exèrcit del Principat, sabedor d'aquestes expedicions castellanques, organitzava sovint emboscades als castellans, però que fins aleshores no s'havien resolt amb èxit.

La Mothe, en conèixer que el dia 10 farien una nova expedició, va encarregar el dia d'abans als oficials del seu exèrcit que al dia següent estigueren a punt perquè volia passar una revista secreta de les tropes. Així, el dia 10, amb totes les tropes ordenades, La Mothe va anar distribuint-les pel territori, segons ens diu la nostra relació:

Lo qual estant executat, ordenà al senyor de Sariñan, mariscal del camp, de partir a dita hora ab 500 cavalls y mil mosqueters per anar a la embocadura de ditas montañas, y de fer-ne ocupar ab tot secret las eminèncias per alguns mosqueters [...]. Arribat ahont estave lo dit señor de Sariñan, se avansà per un petit vall y posà sas tropas en batalla lo llarch de una montaña, ahont los enemichs no'l podían veurer. Y envià batidors per a entretenir-los de una part, entretant que de l'altre guanyava lo alt de la montanya, a vista de Tarragona, entre la ciutat.

Algunes tropes catalanofranceses atacaren la cavalleria castellana, que va fugir i fou socorreguda per alguns esquadrons que van eixir de la ciutat de Tarragona, segons ens narra la relació. Però, aquesta cavalleria fou atacada novament per altres tropes del bàndol catalanofrancés i «restaren enterament desfets, morts o presos tots los cavalls o mulas». L'exèrcit castellà, que des de Tarragona veia l'assalt a les seues tropes, va decidir eixir a l'ajut, de manera que el que anava a ser una emboscada a una part de la cavalleria castellana es va convertir en una batalla entre dos grans exèrcits que acabaria amb la retirada «després de haver durat més de sis horas».

En acabar aquest enfrontament, els dos bàndols es van sentir guanyadors, però la realitat era ben diferent: el bàndol catalanofrancés tenia una llarga nòmina de ferits, i els castellans, d'una banda havien perdut molts homes –segons la nostra relació més de tres-cents– i, d'una altra banda, havien fet tants presos que havien agreujat considerablement la seua situació dins la ciutat; amb més població per alimentar i menys recursos, l'única alternativa que tenien era intercanviar presoners amb l'exèrcit català. Alhora, després d'aquest enfrontament se'ls van restringir les eixides de la ciutat, de manera que se'ls dificultava cada vegada més la supervivència dins Tarragona davant el setge.

Mitjançant la nostra relació de guerra també podem aportar dades sobre un dels intents d'ajut per via marítima a la ciutat. El nostre autor ens diu que «la armada de l'enemich de mar, que consitex en vint y dos galeras y set bergantins, volent intentar socórrer la plaça de

Tarragona féu mostra sobre ella com a voler entrar ab sa armada», però immediatament els vaixells francesos els impedirien el pas i La Mothe va posar l'exèrcit de terra en forma de batalla per si les tropes castellanques eixien de Tarragona per trobar-se amb els seus vaixells.

Passada la nit sense cap moviment, les tropes catalanofranceses es retiraren perquè, segons ens diu la relació, «los enemichs no intentaven sinó solament al que's judica fer amagos», i els vaixells, que portaven provisions «com és farina, tocino, formatges, vi y altres provisions de guerra» no arribaren a contactar amb les tropes que estaven recloses dins la ciutat. Aquesta relació ens confirma allò que ja havíem avançat adés, i és que en el temps que els castellans ocuparen Tarragona ho passaren molt malament per la falta d'aliments i queviures, fins al punt que el nostre autor anònim esmenta que «lo enemich cercat, que tenia algunas esperanças de socorro, és cert la auria un tant perdudas. Y se sap per avisos certs que u pasa molt mal, que no té aygua sinó molt poca y la sua cavalleria casi tota desferrada.»

Centrant-nos en com el nostre autor –segurament novell en la tasca com a escriptor– va dur a terme aquest relat de guerra, hem de destacar la gran importància de la descripció sobre les activitats realitzades pel bàndol francocatalà, mitjançant expressions com «los féu carregar ab tant rigor», «donaven tan valerosament sobre los enemichs», «governà aquell ab molta bisarria»... de manera que l'estratègia sempre és descrita com valerosa i encertada, i els senyors, ajudants de camp, mariscal, i també el virrei, lloats com homes valents que feren «perfetament son ofici». També podem trobar un fragment adreçat a destacar les pèrdues de cadascun dels bàndols, així com els ferits i els presoners. Pel que fa al bàndol català, van tenir baixes com el cas de «lo senyor Doubourch, lloctinent del regiment de Bossi» i ferits com «lo senyor de Botiera, ajudant de camp, levament ferit al bras dret de una mosquetada», i van fer «per lo manco altres tants presos».

L'activitat duta a terme en concret per les tropes d'origen català és ben destacada en un fragment del text, descrita com molt valerosa i important, fins al punt que se li atribueix gran part de la victòria, com veiem a continuació (la cursiva és nostra):

*La cavalleria y infanteria catalana han peleat valerosíssimament trahent lo enemich de la colina de la Creu [...]; y lo senyor Conseller Terç governà aquell ab molta bisarria, sens reparar en las balas que corrian molt espesas. Y en compañía del señor conseller se asseñalaren molts *cavallers catalans*. Lo senyor diputat militar tingué particular cuydado de la disposició de las *tropas catalanas*, axí de cavalleria com de infanteria, que las ordenà de modo que se li deu molt gran part de la victòria.*

Pel que fa als aspectes formals de l'escrit, cal tenir en compte que és una relació sense signatura, no podem identificar l'autor del text, encara que sí el lloc de publicació i l'impressor. Pel contingut de la mateixa, tot i que no estem en disposició de confirmar la professió o el càrrec de qui la va escriure, podem intuir que es tracta d'algú amb coneixements bèl·lics i sobre estratègies de guerra, i que possiblement participaria de l'episodi formant part de les tropes catalanes. L'especial atenció que mostra sobre els moviments i tàctiques bèl·liques són abundants, com per exemple en l'assalt per mar:

Mes, regonexent que la armada de mar del Christianíssim no feya moviment, ans be procurà serrar ab los ataques fent exir algunas galeras y vaxells, mosur de la Mota féu posar la armada de terra en forma de batalla y avansar las tropas a la volta de Tamarit y Salou per a impedir si a cas lo enemich intentava donarse la mà ab los sercarts, ahont estigueren tots posats en batalla tota nit, y a la mitja nit tirà Tarragona una pesa sens poder saber per a què.

Com ja hem dit, la quantitat de detalls el desenvolupament de l'enfrontament ens fan creure que es tracta d'un militar que va participar en l'episodi. A més, les característiques i contingut –dóna molts detalls, té especial interès a mostrar la participació i activitat de les tropes catalanes, està narrada amb un alt grau de subjectivisme, entre d'altres trets de la relació– ens fan pensar que estava adreçada a les classes populars amb un nivell cultural mitjà-baix; a aquest argument s'hi suma el fet que està íntegrament escrita en català, de manera que era més fàcilment llegible i aquesta massa popular podria entendre el text sense cap problema.

6. CONCLUSIONS

Ja hem vist a grans trets com va funcionar la Guerra dels Segadors, un conflicte entre Catalunya i la monarquia hispànica que va aconseguir unir tota la població catalana per tal de defensar els seus drets i privilegis. Classes populars i benestants uniren forces per tal de conservar el seu model polític davant els intents del rei i el comte duc d'Olivares d'imposar un model absolutista i centralitzat en Castella. Tot i que la fi de la guerra no es podria considerar un gran èxit per a la causa catalana, hem de valorar molt positivament tot l'engranatge escrit que va posar en funcionament: des de grans textos justificatius i obres de relleu historiogràfic fins a una llarga nòmina de relats breus i relacions com la que mitjançant aquest article presentem, que van col·laborar a unir tota la població sota una causa, a cantar junts les victòries catalanofranceses i declarar obertament la guerra al rei castellà, tot i que mai se'n van refiar del tot de la unió amb França.

Per tant, a mode de conclusió, hem de destacar el paper de les relacions dins aquest esdeveniment com altre tipus de testimoni històric diferent als que consultem habitualment. Tot i que eren un producte barat, de creació i lectura àgil, apte per a totes les classes socials –tant dins com fora de Catalunya–, les relacions de guerra són petites lliçons d'història que han de ser estudiades per poder conèixer els detalls d'un conflicte tan rellevant com és la Guerra dels Segadors. A més, conformen un gènere interessant d'investigar pel que fa a les seues característiques, i ens aporten dades a nivell filològic, històric i social, perquè no hem d'oblidar que tots aquests pamflets van ser un producte de consum massiu en el seu moment, i per tant, no han de ser menystinguts.

Pel que fa a la relació que hem estudiat, s'adscriu perfectament a les característiques d'aquest tipus d'escrits: en català, d'autor anònim, amb un discurs que exalça les tropes catalanes i amb una descripció de l'episodi amb profusió de detalls. Com a petita diferència de la majoria de les relacions d'aquest moment, recull dos esdeveniments del mateix setge: l'enfrontament d'ambdós exèrcits a Tamarit i l'intent d'ajut a Tarragona per via marítima. El nostre autor anònim crea una narració que, si bé acusa les mancances pròpies d'un escriptor no professional, ens permet resseguir cadascun dels moviments dels bàndols oposats a la perfecció.

No hem d'oblidar que estudiem un conflicte que va deixar una quantitat de material escrit molt important, i l'hem de tenir en compte, des dels grans escrits justificatius fins tota la premsa que van produir.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Burgos, F. & Peña, M. (1984) «Aportaciones sobre el enfrentamiento ideológico entre Castilla y Cataluña en el XVII», *Actes del I Congrés d'Historia Moderna de Catalunya*. Barcelona, Universitat de Barcelona, vol II, pp. 557-568.
- Elliott, J. H. (1969) «Revolution and Continuity in Early Modern Europe», *Past and Present*, 42, pp. 35-36.
- Ettinghausen, H. (1993) *La guerra dels segadors a través de la premsa de l'època. Curial edicions catalanes*, Barcelona, Curial, vol. I.
- Güell, M. (2003) *El setge de Tarragona de 1641*, Tarragona, Arola Editors.
- Miralles, E. (2012) «Els escriptors catalans en una Europa en conflicte: La propaganda política impresa de la guerra dels segadors», *Caplletra 52*. Institut interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp.181-205.
- Pizarro, C. (2003) «Imprenta y gobierno municipal en Barcelona. Sebastián y Jaime Matevat al servicio del Consell de Cent (1631-1644)», *Hispania*, Madrid, vol. 63/1, n. 213, pp. 137-159.
- Relacio verdadera de la senyalada vitoria que Nostre Senyor és estat servit donar a las armas del Christianissim Rey de França, senyor nostre, en deu del corrent dels enemichs, y presa los han feta axi de gent com de bestiar, ab la nomina dels morts, presos y personas se senyalaren en la jornada.* 1641: Jaume Matevat, Barcelona (Biblioteca de Catalunya, F. Bonsoms; Biblioteca Nacional d'Espanya, signatura V. Ca 170/12).
- Simon, A. (1999) *Els orígens ideològics de la revolució catalana de 1640*, Barcelona, Abadia de Montserrat.
- Simon, A. (2003) *Cròniques de la guerra dels segadors*, Barcelona, Curial.
- Simon, A. (2011) *Del 1640 al 1705: l'autogovern de Catalunya i la classe dirigent catalana en el joc de la política internacional europea*, València / Barcelona, Universitat de València / Institut d'Estudis Catalans.

